

Kesklinna lokaalses tekstis määratlemise probleemist (1920. aastate Narva venekeelse ajakirjanduse põhjal)

Olga Burdakova

Tartu Ülikooli Narva kolledži vene keele kaasprofessor

Olga.Burdakova@ut.ee

Jelena Nõmm

Tartu Ülikooli Narva kolledži vene kultuuri lektor

Jelena.Nomm@ut.ee

Teesid: Artikkel on esimene kolmest artiklist koosnevast sarjast, mis on pühendatud kesklinna määratlemise probleemile Narva lokaalses tekstis (20. sajandi esimesel poolel). See pakub välja originaalse lähenemise linnaelanike kesklinnast ettekujutuste rekonstrueerimiseks ajaloolise materjali põhjal. Lähenemine eeldab järgmiste ülesannete järjestikust lahendamist: kesklinna lokaliseerimine, kesklinna geometriseerimine, linna kesksete kohtade funktsionaalsuse väljaselgitamine ja kesklinna “geomeetria” ja selle funktsionaalse sisu vahelise seose uurimine.

Artiklis esitatud lähenemist rakendatakse, et rekonstrueerida 1920. aastate venekeelsete narvalaste ettekujutused Narva kesklinnast. Rekonstrueerimise allikaks on olnud kuus aastail 1923–1929 Narvas ilmunud venekeelset ajalehte. 1920. aastate ajakirjanduse analüüs võimaldas tuvastada ajalehtedes kesklinna nimeetatud tänavate ja väljakute ringi (*Võšgorodskaja / Suur tänav, Kirotšnaja / Rahu tänav, Virskaja / Viru tänav, Rõtsarskaja / Rüütli tänav, Vestervalskaja / Vestervalli tänav, Gornaja / Mäe tänav, Pavlovskaja / Tuleviku tänav, Potštamtškaja / Posti tänav, Rathušnaja ploštšad’ / Raekoja plats ja Petrovskaja ploštšad’ / Peetri plats*) ning visandada kesklinna piirid, mis üldiselt langesid kokku Südalinna linnaosaga. Kuid nagu on näidanud erinevate ajalehežanrite keeleanalüüs, peeti 1920. aastatel ajalehtedes keskseteks teatud Südalinna linnaosa piiridest väljuvaid ja naabruses asuva Petrovski eeslinnaga seotud kohti; eriti *Petrovskaja ploštšad’it / Peetri platsi*.

Kolme keskse koha (Südalinna kuulunud *Suur tänav* ja *Raekoja plats* ning *Peetri plats* kui Peetri eeslinna osa) funktsionaalsuse võrdlus võimaldas välja selgitada põhjused, miks laienes 1920. aastatel linnaelanike ettekujutus kesklinnast ja kaasati *kesklinna* mõistesse Peetri plats.

Selle sarja teine artikkel on pühendatud *Suure tänav*a kui Narva peatänav funktsionaalsusele ja mainele 1920. aastatel. Sarja kolmas artikkel räägib kahest konkureerivast keskväljakust – *Raekoja platsist* ja *Peetri platsist*, nende tähendusest linnaelanike elus ja kohtade mainest.

Märksõnad: kesklinna mõiste, koha maine, linnaantropoloogia, lokaalne tekst, Narva ajakirjandus, Narva ajalugu

1. Linlaste kesklinna tajumise uuringu eesmärgid

20. ja 21. sajandi vahetusel provintsilinnade lokaalsete tekstide uurimisest on kujunemas antropoloogiline suund, mida võib pidada kolme traditsiooni järglaseks: 1) sotsioloogias linna- ja linnaruumi kuvandi uurimise traditsioon; 2) nn kõrgkultuuri linnatekstide uurimise traditsioon ja 3) linnalegendide uurimise ajaloo- ja kodulooline suund (Burdakova & Nõmm 2019: 64–67). Antropoloogiline suund linnatekstide uurimisel analüüsib koos kirjaliku pärimuse tekstidega suulise kultuuri saadusi. Mõned neist kuuluvad “postfolkloori” mõiste alla (vt Nekljudov 2013a; 2013b) – muistendid, kuulujutud, kuuldused jne; teine osa jääb väljapoole folklooritraditsiooni raamistikku ja realiseerub institutsionaalses kommunikatsioonis – “hariduslikes, muuseumi-ekskursioonilistes, agitatsioonilistes, rituaalsetes pidulikes”¹ praktikates (Aleksejevski & Ahmetova *et al.* 2010: 19).

Antropoloogide Mihhail Aleksejevski, Mihhail Lurie ja Anna Senkina järgi mõistame “lokaalset teksti” kui “mentaalsete, kõne- ja visuaalsete stereotüüpide, kohaga seotud püsivate lugude ja käitumispraktikate süsteemi, mis on olulised end selle paiga kaudu identifitseeriva kogukonna üldteadmisteks. Lokaalne tekst on esindatud spontaansetes ja institutsionaliseeritud suhtluspraktikates, kohalikus folklooris, kunstilises, ajakirjanduslikus ja teaduslikus loomingus jne” (Aleksejevski & Lurie *et al.* 2009: 277). Samal ajal tunnistame, et mõistet “tekst” kasutatakse väga tinglikult linnaelanike linnast ettekujutuste kompleksi suhtes, mis eksisteerib ainult nende mõtetes. Uurijate poolt rekonstrueeritud lokaalset teksti iseloomustab liikuvus, mitmekihilisus, heterogeensus ja diskreetsus (Aleksejevski & Žerdeva *et al.* 2008: 420; Burdakova & Nõmm 2017: 118). Mõiste “lokaalne tekst” hõlmab püsivaid linnaelanike seas levivaid narratiive linnaajaloo erineva tähtsusega sündmustest, lugusid erineva mainega ajaloolistest tegelastest ja kaasaegsetest, linna moodustavate ettevõtete tegelikust või pärimuslikust ajaloost, linnaelanike ühiseid ettekujutusi linna ruumilisest jaotusest, linnaosade mainest, kohalikku mikrotoponüümikat jmt.

Linna haldusjaotus linnaosadeks kajastub traditsiooniliselt linnaplaanides ja -kaartides; linna ametlik rajoneerimine soodustab linna majanduse juhtimise optimeerimist. Linna haldusjaotuse temaatilisi kaarte kasutab tavaliselt kitsas spetsialistide ring (linnaametnikud), tavaline linnaelanik ei pruugi seda tüüpi kaartidele üldse tugineda. See aga ei tähenda, et linnaelanikel ei ole ettekujutust linnaruumist ja selle jaotusest. Meie individuaalne kogemus määrab linnaruumi kuvandi, mis võib olla struktureeritud oluliste objektide (orientiirid, teed, ristmikud² jne) ümber. Vajadusel saame selle mentaalse kujutise üle kanda reaalsele linnakaardile ja siis näeme, et linnakaardi eri osad on erineva

detailsuse tasemega ja mõned osad on tühjad (ilmselgelt jääb suurlinna elanikel kaardile oluliselt rohkem lakuune). Objektide tihedus kaardil on seotud ruumi omandamise astme ja igapäevaste marsruutidega, aga objektide valik ka liikumisviisiga (jalgsi, era- või ühistranspordiga). Linnade (eriti suurlinnade) elanike individuaalsed mentaalsed “kaardid” võivad olla väga erineva detailsuse ja täielikkuse astmega, nendel kaartidel võivad ilmned perekondlikud, sotsiaalsed (vanuselised, ametialased, soolised) jne eripärad. Kui me aga ühe linna elanike individuaalsed “kaardid” üksteise peale “asetame”, avastame ristmikuobjektid, mis tähistavad teatud linnaosasid kõigi või enamiku linnaelanike jaoks (olenemata nende elukohast, töökohast ja igapäevastest marsruutidest). Need linnaelanike individuaalsete mentaalsete “kaartide” ristumispunktid moodustavad linna lokaalse teksti teatud osa.

Lokaalses tekstis on elanike linnaruumi tajumisel kõige olulisem mõiste *kesklinn*. Olles linnaelanike jaoks ruumi struktuuri kujundav komponent, toimib kesklinn geograafilise ja väärtuste tugipunktina, ning perifeeriat ja äärelinna vaadeldakse kesklinna suhtes.

Kesklinna mõiste on igapäevases kõnes kinnistunud püsiühenditena, millega tavaliselt alustakse juttu mingist sündmusest (*täna kesklinnas...*, *ma olin kesklinnas*, *ma lähen kesklinna*) ja mis ei vaja täiendavaid selgitusi. Need viitavad sellele, et ühes linnas elavatel kaasaegsetel on kesklinnast mingi üldine ettekujutus ja seetõttu on neid jutustusi lihtne dekodeerida.

Samal ajal näitab selliste klišeelike väljendite nagu *kesklinn*, *keskrajoon* / *keskpiirkond*, *peatänav*, *peaväljak* / *keskväljak* meie keeles esinemine, et mentaalsed stereotüübid linnade kesklinna kohta võivad olla erinevad. Kesklinn võib olla suhteliselt väike, kompaktne või, vastupidi, oma pindalalt / ulatuse poolest märkimisväärtne, aproksimeeritud erinevate geomeetriliste kujunditega – langeda linnakaardil teatud ringi, ruudu, ristküliku või kolmnurga sisse (keskväljak või kesklinnaosa) või aproksimeeritud sirge / katkestatud joonega (maantee / peatänav või kaldatänav). Samal ajal võivad mõnes linnas ettekujutused kesklinna lokaliseerimisest ja “geometriseerimisest” jääda muutumatuks, teiste puhul aga võivad need stereotüübid linnaruumi arengu ja selle kasutusviisi muutuste tulemusena muutuda: kesklinn võib linnaelanike ettekujutustes laieneda, “hõivates” uusi linnaterritooriume või isegi vahetada asukohta. Esi- mesel juhul võib linlane pidada mõnda paika keskseks harjumusest, traditsiooni mõjul (hoolimata linnaruumis toimuvatest loomulikest muutustest). Teisel juhul võib teatud kohast kinnistuda ettekujutus nagu kesksest, kuna see on linnaelanike igapäevaelus väga oluline ja külastatav või täidab see teatavaid funktsioone, mida linlased peavad kesklinnale iseloomulikuks (isegi kui see ei ole koht, kus inimeste igapäevased marsruudid ristuvad).

Seega ilmnevad kesklinna ettekujutamise uurimisel viis põhiküsimust:

- 1) kesklinna lokaliseerimine (kus kesklinn asub – mitte ametlikul kaardil, vaid linnaelanike teadvuses teatud ajal);
- 2) kesklinna “geometriseerimine” (millise geomeetrilise kujundina on see linnaelanike mentaalsetel kaartidel kujutatud teatud ajal);
- 3) kesklinna funktsionaalsus (milliseid funktsioone täidab kesklinn teatud ajal);
- 4) küsimus kesklinna “geomeetria” ja funktsionaalsuse seosest teatud ajal;
- 5) küsimus nende omaduste (kesklinna lokaliseerimine, “geometriseerimine”, funktsionaalsus) ajas muutumisest ning kesklinna piiride laienemise või ülekandmise ja funktsioonide ümberjaotamise seosest.

Vastus kolmandale küsimusele võimaldab mõista, miks teatud ajaloolisel perioodil kinnistub linnaelanike teadvuses teatud paiga staatus keskseks ning kas on olemas mingi minimaalne universaalne funktsioonide kogum, millest piisab mis tahes / väikese / suure linna elanikele selle koha keskseks tunnistamiseks.

Et selgitada välja linnaelanike arusaamad kesklinnast ja linnaruumi perifeeriast, tuleb pöörduda kaasaegsete teadvuse tunnistuste juurde. Linna kuvandi kohta tunnistuste saamiseks linnaelanikelt on linnasotsioloogial ja linnaantropoloogial terve arsenal meetodeid: intervjuud, mentaalne kaardistamine ja linlaste massiküsitlused (vt nt Lynch 1960; Pocock 1976; Matthews 1984; Milgram 2010 jt).

Kui me uurime ettekujutust kesklinnast minevikus (isegi lähiminevikus – 100 aastat tagasi), muutub vastuste leidmine kahele esimesele küsimusele keerulisemaks. Esiteks võime kergesti langeda omaenda stereotüüpide lõksu ja hakata linna ajaloolisel kaardil otsima keskväljakut või peatänavat (mis ei pruukinud olla tollases diskursuses asjakohane). Teiseks on raske valida usaldusväärseid allikaid, mis võimaldaksid rekonstrueerida inimeste saja aasta taguseid vaevumärgatavaid stereotüüpeid arusaamu. Loomulikult on olemas kirjalikud allikad (nt päevikud, erakirjavahetus, kirjalikud mälestused), mis kajastavad linlase arusaama linnaruumist, kuid neid allikaid on tavaliselt vähe ja need võimaldavad rekonstrueerida pigem individuaalseid mentaalkaarte linnast, mitte stereotüüpeid ettekujutusi linnaruumist. Lisaks moonutavad ajas hilinevad mälestused ka pilti minevikunägemusest.

Massimeedia on eelnimetatud arhiiviallikate ees eelised, sest ühest küljest need kujundavad, teisalt peegeldavad massilisi stereotüüpeid ettekujutusi kesklinnast ja linnaosadest. Teatud perioodi massimeedia keele analüüs võimaldab meil tuvastada kesklinna kirjeldamisel ajastule iseloomulikke keeleklišeesisid ja rekonstrueerida pilti linlase ettekujutusest kesklinna kohta.

Käesolev artikkel on esimene artiklite sarjast, mis on pühendatud *kesklinna* mõistele Narva lokaalses tekstis 100 aasta jooksul (1920–2020). Selles püüame välja pakkuda lähenemise ülaltoodud uurimisküsimuste lahendamiseks ning rekonstrueerida linnaelanike ettekujutusi 1920. aastate Narva kesklinnast.

2. Venekeelsete linnaelanike 1920. aastate Narva kesklinna puudutavate ettekujutuste ajaloolise rekonstrueerimise allikad ja meetodid

Rekonstrueerimise allikateks olid kuus Narva venekeelset ajalehte 1920. aastatest:

- *Narvski listok*³ (12.04.1923–22.11.1923, toimetaja A. G. Jurkanov, kirjastaja A. Seman);
- *Starõi Narvski listok* (24.11.1923–27.02.1924, toimetaja ja kirjastaja A. G. Jurkanov);
- *Bõloi Narvski listok* (06.03.1924–06.09.1924, toimetaja ja kirjastaja B. I. Grüntal; 10.09.1924–10.01.1925, toimetaja ja kirjastaja N. A. Baranov);
- *Narvski listok* (13.01.1925–17.02.1925, vastutav toimetaja I. Sergejev, kirjastus “Narvski Listok”; 19.02.1925–01.09.1925, vastutav toimetaja I. Sergejev, kirjastaja N. A. Baranov; 05.09.1925–07.09.1926 – vastutav toimetaja V. S. Stepun, kirjastaja N. A. Baranov);
- *Starõi Narvski listok* (19.09.1925–31.12.1929; toimetajad ja kirjastajad O. G. Nilender, B. I. Grüntal);
- *Narvski listok* (07.01.1928–08.05.1928, toimetaja N. I. Frank (N. I. Kortšak-Kotovitš)).

Nagu Sergei Issakov õigesti märgib, on perioodilise ajakirjanduse ajalugu Narvas 1920. aastatel äärmiselt segane (Issakov 2001: 242). Sel ajal ilmus Narvas korraga 2–3 vene ajalehte, enamik neist olid lühikese elueaga, osa ajalehti suleti, teised avati uute või vanade nimede all (kuigi neid andsid välja juba teised inimesed).

Bõloi Narvski listok (1924–1925) ja *Starõi Narvski listok* (1925–1929), mida toimetas B. I. Grüntal, kes oli oma isa kirjastusettevõtte pärija, positsioneerisid end revolutsioonieelse *Narvskii listoki* (1898–1917, kirjastaja I. K. Grüntal) järglastena.

Kõige vastupidavam ja stabiilsem 1920. aastate väljaannetest oli *Starõi Narvski listok* (kirjastajad B. I. Grüntal, O. G. Nilender), mis “orienteerus teadlikult massilugeja maitsele ja selle leheküljed olid täis ‘sensatsioonilise’ ja

kriminaalse iseloomuga sõnumeid, igasuguste ebatavaliste juhtumite ja kurioosumite kirjeldusi, abielurikkumist ja detektiivilugusid jne” (Issakov 2001: 246). Nende asjaolude tõttu on *Starõi Narvski listok* teatud mõttes ideaalne allikas mineviku lokaalse teksti rekonstrueerimiseks, sest sisaldab linnakuulujutte, kuuldusi ja muistendeid.

Töös ajaleheallikatega oli meil kaks põhiülesannet: 1) selgitada välja, milliseid kohti linnas nimetati keskseteks / peamisteks, “kanda” need linna ajaloolisele kaardile ja seega määrata Narva kesklinna “geomeetria” 1920. aastatel; 2) keskenduda tuvastatud kesksetele kohtadele ja selgitada välja nende tähtsus linna ja linlaste elus ning vastata küsimusele, milliste funktsioonidega on kesklinn koormatud ning millised funktsioonid on peamised ja piisavad, et objektiivselt määrata mõni koht linnas kesklinnaks 1920. aastatel.

Esimese ülesande lahendamiseks võeti eespool nimetatud ajalehtedest kõikse valimi meetodil kõik *tsentr-* (центр-) ja *glav-* (глав-) juuri sisaldavad kontekstid ning seejärel valiti käsitsi välja Narva linnaruumiga seotud kontekstid. Nii loodi elektrooniline andmebaas, kuhu fikseeriti kõik lekseemide *tsentr* (центр), *tsentralnõi* (центральный), *glavnõi* (главный) sõnavormide kasutused Narva linnaruumi suhtes, täpsed aadressid, tänavad või linnaobjektid, tekstide žanrid ja kontekstiallikad. Tänavate, väljakute nimede ja täpsete aadresside väljaselgitamine, mida nimetati *keskseks* või *peamiseks*, võimaldas kaardistada 1920. aastate Narva kesklinna ja määrata selle piirid.

Teise ülesande lahendamiseks kasutati kõikse valimi meetodit, mis põhineb täpsetel tänavate ja väljakute nimedes sisalduvate tähtede jada otsingupäringutel (näiteks, *Võšg* (Вьюг), *Petr* (Петр), *Ratuš* (Рату)), ning koostati andmebaas nimetatud aadressidel asuvatest linnaobjektidest ja kõigist nende kohtadega seotud linnaelu sündmustest. Andmebaasist koostati objektide ja sündmuste tüpoloogia, mis võimaldas tuvastada linna kesksete paikade funktsionaalset tähtsust ja andis kaudseid andmeid kesklinna maine kohta minevikus. Lisaallikana kasutati 1920. aastate aadressiraamatuid: “Narva juht. 1924 a”, Narva: OÜ Narva Kirjastusühisus, 1923; “Narva tööstus-kaubanduse juht. 1929”, Narva: A. G. Grigorjevi pär. trükk, 1930.

Need teatmikud võimaldasid selgitada üksikute asutuste aadresse ja teavet nende omanike kohta. Ajalehtedes mainitud ja aadressiraamatutes sisalduvate objektide loendid kattuvad, kuid ei korda üksteist täielikult, seega võib neid allikaid pidada üksteist täiendavateks. Erinevalt aadressiraamatutest annavad ajalehed teavet objektidega seotud sündmuste kohta ja võimaldavad rekonstrueerida nende mainet.

3. Ajalooline rekonstruktsioon venekeelsete linnaelanike ettekujutustest Narva kesklinnast 1920. aastatel: Narva kesklinna “lokaliseerimine” ja “geometriseerimine” ajaloolisel kaardil

Allpool esitletav ajalooline rekonstruktsioon peegeldab ühe (kuid märkimisväärtse) osa linna elanike – venekeelse kogukonna – kuvandit kesklinnast.

1920. aastatel oli Narva mitmerahvuseline linn, kus lisaks eestlastele elasid venelased, sakslased, juudid, poolakad, soomlased, lätlased, rootslased, inglased, prantslased jt (vt tabel 1); venelased moodustasid peaaegu kolmandiku linnarahvastikust (28,18–29,78%) ja olid suuruselt teine etniline ja keeleline rühm (Smolokurov 2000: 64–65).

Tabel 1. 1920. aastad: Narva rahvastiku koosseis

rahvus	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
eestlased	17 501	17 068	17 534	17 806	17 344	17 126	17 347	17 043
venelased	7364	7638	7837	7931	7724	7703	7940	7994
sakslased	315	394	454	504	515	567	561	591
juudid	338	333	319	322	316	294	281	296
poolakad	294	209	222	236	249	244	245	238
soomlased	136	139	162	169	178	171	160	180
lätlased	90	90	100	126	133	141	137	138
rootslased	19	27	31	37	40	38	46	47
inglased	25	28	39	43	51	47	47	53
prantslased	2	1	13	13	12	17	18	18
muud	139	163	145	188	292	220	222	238
Kokku	26 124	26 090	26 856	27 375	26 755	26 568	27 004	26 836

Tabeli andmed on võetud allikast: Smolokurov 2000: 64–65.

Me ei välista, et eesti elanikkonnal võis Narva kesklinnast olla veidi teistsugune ettekujutus. Ajaloolise rekonstrueerimise käigus vastame järgmistele küsimustele. Milliseid linnaterritooriume hõlmas sõjaeelse Narva linna venekeelsete elanike jaoks mõiste *kesklinn*? Milline oli Narva kesklinna “geomeetria” linlaste teadvuses: kas mõisted *keskrajoon*, *keskväljak*, *peatänav* olid mineviku linnaelanike jaoks aktuaalsed?

Materjali analüüs näitas, et mõiste *kesklinn* oli 1920. aastate Narva venekeelses ajakirjanduses aktuaalne. Kõikne valim venekeelsetest kohalistest

perioodilistest väljaannetest kinnitab, et väljend *kesklinn* (*tsentr goroda*) on püsiv reklaami-, teabe- ja kirjandusliku publitsistika žanrite tekstides (vt tabel 2).

Tabel 2. Kesklinna mõiste ajalehtedes *Starõi Narvski listok*, *Narvski listok* ja *Bõloi Narvski listok* 1920. aastatel

Sõnaühend	Žanrid				Kõik tekstid
	kuulutused		uudis-sõnu-mid	kirjan-duslik publitsis-tika	
	üürile võtmise / üürileandmise kuulutused	kinnisvara-kuulutused (müük / vahetus)			
<i>tsentr goroga</i> (kesklinn)	57	21	20	3	101
<i>tsentral'naja tšast' goroda</i> (linna keskosa)	3			1	4
<i>tsentral'noe mesto</i> (keskne paik)	1			1	2
<i>tsentral'nõe ulitsõ</i> (kesksed tänavad)	2		1		3
<i>tsentral'nõe gorožane</i> (kesk-linlased)			1		1
<i>žiteli tsentra goroda</i> (kesk-linna elanikud)			1		1
Kokku:	63	21	23	5	112

See on kõige sagedamini kasutusel üürile võtmise / üürileandmise kuulutustes ning kinnisvara müügi või vahetamise kuulutustes. *Kesklinnas, peatänavate piirkonnas* või *kesklinna lähedal* olid nõutud korterid ja möbleeritud toad koos kostiga või ilma. Märkimisväärne on, et mitte ainult üürile võtmise kuulutustes, vaid ka kesklinnas üürileandmise kuulutustes polnud kombeks märkida täpset aadressi:⁴ ilmselgelt oli nende kuulutuste adressaadil hea ettekujutus, millisest linnaosast jutt käib. Kesklinn on ajalehe lugejate ja reklaami autorite teadvuses lokaliseeritud ja toimib linnaruumis teatud orientiirina; selle suhtes määratlevad reklaamid teisi linnaosasid, eristavad kesklinnaga piirnevaid (*kesklinnale lähedal, kesklinnast mitte kaugel* asuvaid) eeslinnu – Ivangorodski ja Petrovski. Seega võimaldavad kuulutused visandada keskuse piirid linlaste arusaamades, kuid mitte määratleda keskseid tänavaid.

Mõiste *kesklinn* konkretiseerub teabežanrites – uudisartiklites. Neis joonistub välja kesklinna struktuur, keskseid tänavaid tõstetakse esile:⁵

- *Kirotnaja ulitsa / Rahu tänav* (Nedopustimoje 1926; Sklad 1928; Võbor 1928);
- *Virskaja ulitsa / Viru tänav* (23 i 24 fevralja 1928; Posulõ 1929);
- *Rõtsarskaja ulitsa / Rüütli tänav* (Võbor 1928; 23 i 24 fevralja 1928);
- *Vesterval'skaja ulitsa / Vestervalli tänav* (23 i 24 fevralja 1928);
- *Gornaja ulitsa / Mäe tänav* (Sklad 1928);
- *Pavlovskaja ulitsa / Tuleviku tänav* (Sud'ba 1929);
- *Potštamtškaja ulitsa / Posti tänav* (Posulõ 1929; Torgovo-promõšlennõi 1928);
- *Ratušnaja ploštšad' / Raekoja plats* (23 i 24 fevralja 1928).

Ajalehtedes nimetatakse kesklinna peatänavat *Vyšgorodskaja ulitsa / Suur tänav* (Nedopustimoje 1926; Võbor 1928; Ograbili 1928; 23 i 24 fevralja 1928).

Ajakirjanike suurenenud tähelepanu kesklinna tänavatele oli tingitud linna keskosa suhtes kehtestatud erinõuetest: 1) kesklinna korrastamine – tänavate (talvel koristamine ja lumekoristus, kastmine, puhastamine ja teede remont) ja elamute korrashoid; 2) liikluse reguleerimine kesksel tänavatel (kesklinnas kehtis sõiduautodele kiiruspiirang 7 km/h).⁶ Pole juhus, et märkimisväärne osa uudistest on pühendatud kesklinna hoonete ja teede olukorra kriitikale ning kutsub “linnaisasid” sellele tähelepanu pöörama.⁷ Kriitika objektideks olid üksikute majaomanike majad, mis olid lagunened ja kujutasid endast ohtu möödakäijatele (vt R. 1924); teatavate tööstusharude (pagariäri) suur tuleohtlikkus, mis ei sobinud kesklinna ja muutsid kesklinna “tehasepiirkonnaks”;⁸ lumest⁹ või rämpsust kuhjatud tänavad, mis takistasid jalakäijaid või liiklust;¹⁰ ja kesklinna sõiduteede seisukord (Sud'ba 1929).

Samal ajal esitletakse ajakirjanduses kesklinna tänavaid ümbritsevate eeslinnades võrreldes paremini hooldatuna ja kesklinna elanikke eesõigustatud seisundis.

Näiteks teede ja tänavavalgustuse olukord Narva eeslinnas kutsus esile kohalike elanike pahameele, kelle nimel räägib pseudonüümi *Retšnoi (Jõe)* all tegutsev kirjutaja ja nõuab võrdseid õigusi kesklinnas elavate elanikega:

Edasi mööda Surnuaia, Taime ja Jõe tän. on pimedate sügisõhtute algusega kõik mattunud läbipääsmatusse pimedusse ja jalakäija on jätud omapäi ning ilma valguseta, poolpüstistel kõnniteedel või sõiduteel olevates aukudes, mitte ilma ohuta oma elule, on ta selle mõistatuse läbimiseks sunnitud kobama, põrkudes kõigele, mis seisab või liigub tema suunas. Linnaisad! Nüüd on soodne aeg neid puudusi parandada. Vaadake meie unustatud “nurka” ja te näete oma silmaga, et kõik eelpool nimetatu vajab

tõesti kiiret parandamist. Linnaisad! "Võtke kuulda hüüdjate hääled kõrbes" ja võrdsustage meid vähemalt osaliselt kesklinna elanikega. Meil on ju sama õigus! (Retšnoi 1924: 3–4).

Ajakirjanikud võivad kesklinna piirkonda piiritleda, nimetades teatud tänavaid kesk- või peatänavateks riigipühade tähistamist käsitlevates uudistes. Kesk- sed tänavad võtavad piduliku ilme ning on lülitatud linna paraadil osalevate vägede ja ühiskondlike organisatsioonide marsruudile. Ajalehereporterid vaatavad hoolega piduliku kesklinna esteetilist ilmet, hinnates organisatsioone ja majaomanikke, kes on hooned kaunistanud:

Narva ehtis end nendel päevadel, uppus roheluse ja elektrivalguse merre, kaunistatud transparentide, stendide, lippudega – suurte ja väikestega, ühesõnaga dekoratsiooni poolest ei oskakski rohkemat tahta, peo väline pool oli nii meeldiv silmale. Raekoja platsil olid kõige efektsemalt kaunistatud raekoda ja endine vaekoda. Esimesel hoonel andsid erilise pidulikuse mitmevärvilised lambid. Võšgorodskaja tänav oma vanade hoonetega oli mõnevõrra kahvatu ning vaateakende kaunistused ei olnud pompoossed ja võinuks olla palju originaalsemad. Suurtükiväelased kaunistasid maitsekalt oma ohvitseride kasiino, mis asub Võšgorodskaja ja Rõtsarskaja tänavate nurgal. Peatänav edukaim transparent oli kunstnik K. M. Korovaikovi töö emigrantide gümnaasiumi hoonel (23 i 24 fevralja 1928).



Foto 1. Narva Raekoja plats 24. veebruaril 1928. Foto autor: O. Abernicht. Postkaart Aleksandr Openko erakogust.

Lisaks sellele kasutatakse *kesklinna* mõistet ametlikes uudissõnumites, milles teavitatakse lugejaid linna teenindamisega seotud kohustuste jaotusest. Näiteks tuletõrjeseltside tänavate kastmise ülesanded (vt Polivka 1927), loomade (hobuste) humaanse kohtlemise järelevalve linna tänavatel, mida täidavad Narva Loomakaitse Seltsi rajooni usaldusisikud (vt Obštšjeje 1927). Kesklinn on sellistes uudissõnumites määratletud eraldi linnaosana koos teiste linnaosadega: *Narvski forštadt* (Narva eeslinn), *Ivangorodski forštadt* (Jaani eeslinn), *Petrovski forštadt* (Peetri eeslinn), *Ioachimstal'* (Joaorg), *Krengolm* (Kreenholm), *Sukonnaja ja L'hopriadilnaja manufakturo* (Narva Kalevi Manufaktuur ja Narva Linaketramise Manufaktuur), *Novaja derevnja* (Uusküla), *Paemuru* (vt joonis 1).

Seega võimaldab kesklinna lokaliseerimine uudissõnumites mainitud tänavate põhjal väita, et 1920. aastatel asus kesklinn tolleaegsete linlaste arusaamades linnamüüri sees ja langes üldiselt kokku piirkonnaga, mida haldusjaotuse kaartidel nimetati “G. Narva” (1905) või “Südalinn” (1929)¹¹ (vt joonis 1–2).



Joonis 1. Narva linna plaan koos lähiumbrustega, 1905, fragment, NLM _ 2330:1 D 447:1, Narva Muuseum SA (<https://www.muuseumi.ee/museaalview/2450165>).



Joonis 2. Narva linna plaan, 1923–1927, fragment, NLM – 2559:1 D 448:1, Narva Muuseum SA (<https://www.muis.ee/museaalview/2450372>).

Mõnikord nimetati artiklites siiski üksikuid tänavaid (*Potštamtškaja ulitsa* / *Posti tänav* (vt Posulõ 1929; *Torgovo-promõšlennõi* 1928), *Pavlovskaja ulitsa* / *Tuleviku tänav*¹²) ja linnaobjekte – *Rõnotšnaja* = *Petrovskaja ploštšad'* / *Peetri plats* (vt 23 i 24 fevralja 1928) ja *Petrovski skver, sad'*¹³ / *Peetri skväär, aed* – keskselts, mis asusid väljaspool kindlusmüüri ja mida ajakirjanduses traditsiooniliselt kirjeldati kui *Petrovski forštadt'i* / *Peetri eeslinna* osasid.

Kirjandusliku publitsistika tekstides, mis on ajalehtede lehekülgedel rikkalikult esindatud satiiriliste žanrite (rajošnik,¹⁴ följeton, anekdoot jne) kaudu, kasutatakse sõnaühendeid *tsentral'noje mesto* (keskne paik), *tsentral'naja tšast'* (keskne osa), *tsentral'naja ulitsa* (keskne tänav) ja *tsentr goroda* (kesklinn). Nende kirjutiste peamine ülesanne ei ole mitte niivõrd teavitada reaalsest linnasündmusest, kuivõrd hinnata seda, mistõttu puudub loos igasugune konkreetsus (sündmuste täpne koht ja aeg) ning see on stiliseeritud linnakuulujuttudeks ja kõmuteks. Näiteks rajošnik “Jumalavallatud!” räägib sõdurite ja tsiviilisikute vahelisest võitlusest, mille täpset aega ja kohta ei ole teatatud. Allpool on sõnasõnaline tõlge rajošniku sisust, originaal on riimitud proosas:

Bõlo na dnjah poboštše strašnoje, netšto užasnoje: dralis' v tsentral'nom meste soldatõ i vol'nõje vmeste. Noži v hod puskali, o pomoštši kritšali, a v rezul'tate odin povalilsja i krovju oblilsja. Hot' v naš vek takije slutšai ne divo, no vsjo že nekrasivo. A teper' toropljus' – skoro opjat' javljus'. Do sotšel'nika! [Neil päevil toimus kohutav veresaun, midagi jubedat: sõdurid ja vabamehed võitlesid koos keskses kohas. Nad lasid nuge käiku, karjusid appi ning selle tagajärjel üks neist kukkus maha ja oli verrega kaetud. Kuigi sellised juhtumid pole meie ajastul üllatavad, kuid see on siiski inetu. Ja nüüd on mul kiire – varsti tulen tagasi. Kuni jõululaupäevani!] (Kleštš 1925)

Teistest ajalehtedest selgub, et lugu põhineb tegelikul sündmusel: 19. detsembri 1925. aasta Narva ajaleht *Põhja Kodu* teatas sõjaväelaste ja tsiviiliskute vahelisest lahingust (vt Lahing 1925); see uudis võimaldab määrata rajošnikus kirjeldatud sündmuse aja ja lokaliseerida toimumise koha: 16. detsember, 20.00, *Hermanni tänava* ja *Vestervalli tänava* nurgal.

Satiiri objektiks on ajaleheartiklites sageli konkreetsed inimesed – kesklinna majaomanikud ja kuulsad isikud. Neid ei nimetata, nende elukohta ei mainita, kuid vihjete (initsiaalid, majade asukoha allegoorilised kirjeldused – “*keskosas*, kus võimud sageli käivad, on üks kuulus maja”;¹⁵ “kuskil *kesklinnas*, nurga taga, on üks hollandi maja”¹⁶; “meie linna ühel *kesksel tänaval*, hr K. maja juures”, “üks kohalikest juudi majaomanikest” (vt Jazvilo 1924)) põhjal arvab lugeja ilmselt ära, kellest jutt käib. Nii “kaardistatakse” satiirilistes teostes üksikud majad kesklinna “kaardile” (tekstides nimetatakse seda kesklinna osaks (*tsentral'naja tšast'*), kesklinnaks (*tsentr*), keskseteks tänavateks (*tsentral'nõje ulitsõ*)) ning kesklinn ise saab nägusid ja tüüpe: kaval ettevõtlik juudi majaomanik, ebaausad üürileandjad, range õpetaja. Korduvad motiivid värss- ja proosasatiirides on kesklinna majade hooldamise kallidus (lumekoristus, teede remont) ja linnavalitsuse järelevalve majaomanike tegevuse üle (vt Zoil 1924; Jazvilo 1924).

Niisiis, venekeelsete kohalike perioodikaväljaannete sõnavara analüüs näitab, et mõiste *kesklinn* kuulus 1920. aastatel narvalaste maailmapilti ning väljend *tsentr goroda* (kesklinn) oli püsiv reklaamis (mis moodustab 75% kõigist selle väljendi kasutustest). Avastati, et uudistekstides ei esitata kesklinna mitte geograafilise punkti või väljakuna, vaid piirkonnana, mis koosneb *kesklinnaks* nimetatud tänavate võrgustikust, millest sugugi kõik ei olnud otseühenduses Raekoja platsiga. Võšgorodskajat peeti peatänavaks kesksete tänavate seas. Artiklites langes nende tänavate ruudustikuga piiritletud ala üldiselt kokku *südalinna* (“G. Narva”) halduspiirkonnaga. Samal ajal näitasid 1920. aastate mõned ajalehetekstid, et ettekujutus kesklinnast laienes ja see hakkas hõlmama

suuri objekte, mis kuulusid Peetri eeslinnale kui haldusüksusele (*Petrovskaja ploštšad' / Peetri plats, Petrovski skver / Peetri skväär, Potštamtskaja ulitsa / Posti tänav, Pavlovskaja ulitsa / Tuleviku tänav*). Teisisõnu, linnaelanike ettekujutus kesklinnast, nagu seda kajastab kohalik venekeelne ajakirjandus, ei lange täielikult kokku linna tollase administratiivse jaotusega linnaosadeks.

4. Narva kesksete paikade funktsionaalne tähendus 1920. aastatel

Käesoleva artikli 2. osas kirjeldatud metoodika kohaselt koostati Narva 1920. aastate ajalehtede ja teatmeteoste kõikse valimi põhjal andmebaas (linna objektid, sündmused ja juhtumid) kolme keskse koha (Suure tänava (*Vyshgorodskaja ulitsa*), Raekoja platsi (*Ratušnaja ploštšad'*) ja Peetri platsi (*Petrovskaja ploštšad'*)) kohta. 1920. aastate Narva ajalehtede ja aadressraamatute analüüs võimaldas tuvastada kolme ajalehtedes keskseks nimetatud koha tähendust (vt tabel 3). Ajakirjapublikatsiooni piiratud maht ei võimalda käesolevas artiklis kajastada kesksete kohtade funktsioneerimise analüüsi ja nende maine rekonstrueerimise täielikke tulemusi, mistõttu teeme siinkohal vaid kõige üldisemad järeldused. Nende kohtade funktsionaalsuse ja maine üksikasjalik ajalooline rekonstruktsioon koos aadresside, sündmuste ja nime-dega esitatakse ajakirja Mäetagused kahes järgmises numbris.

Tabel 3. Narva kesksete kohtade funktsioonid 1920. aastatel

Võšgorodskaja ulitsa / Suur tänav	Ratušnaja ploštšad' / Raekoja plats	Petrovskaja ploštšad' / Peetri plats
	seadusandliku võimu asukoht	
	täitev võimu asukoht	
õiguskorra organid (politseipost)	õiguskorra organid (politseijaoskond)	õiguskorra organid (politseipost)
	avalike koosolekute koht	
	kodanikuaktiivsuse avaldumise koht (valimised ja noorsõdurite kogunemiskoht)	

punkt pidulike rongkäikude marsruudil, ristikäigu koht	paraadide ja tseremoniaalsete rivistamise koht, pidulike rongkäikude kogunemise ja lõpetamise koht, punkt pidulike rongkäikude marsruudil	paraadide ja tseremoniaalsete rivistamise koht, pidulike rongkäikude kogunemise ja lõpetamise koht, punkt pidulike rongkäikude marsruudil
	tänavakontsertide toimumiskoht ja vabaõhukino	
turismiobjekt (Päästja Muutmise katedraal)	turismiobjekt (raekoda)	
finantstehingute ja kaubanduse koht (pangad, kauplused)	finantstehingute ja kaubanduse koht (pangad, kauplused)	finantstehingute ja kaubanduse koht (pangad, turg, laadad, kauplused)
linnaelanikkonna olme-teeninduse koht		linnaelanikkonna olme-teeninduse koht
meditsiiniteenuste osutamise koht (apteek, arstide kabinetid)	meditsiiniteenuste osutamise koht (apteegid, arsti kabinet)	meditsiiniteenuste osutamise koht (apteek ja apteegi kauplus, arstide kabinetid)
ühenduskeskus (autode ja taksode parklad)	ühenduskeskus (voorimehed, taksod, telefoni-side, postkast, Punase Risti auto, ajalehekiosk, häirekell)	ühenduskeskus (veo-voorimehed ja voorimehed, bussid, taksod, telefoni-side, bensiini-jaamad)
	linnaelu orientiirid (linnakell, termomeeter)	
jumalateenistuse koht (õigeusu katedraal)		
kultuuri- ja haridusasutused (koolid ja gümnaasiumid, kursused, klubid, raamatukogud, naisorganisatsioonid, spordiorganisatsioonid, ühiskondlikud organisatsioonid)	kultuuri- ja haridusasutused (raamatukogu, Noorte Meeste Kristlik Ühing (NMKÜ))	
massimeedia (ajalehtede toimetused ja trükikojad)		
vaba aja veetmise asutused (restoranid, söökla)	vaba aja veetmise asutused (kino)	vaba aja veetmise asutused (restoranid, teemajad, sööklad, kino)
võõrastemajad		

Võšgorodskaja (Suure) tänava funktsionaalne tähendus

Venekeelse ajakirjanduse andmetel oli Võšgorodskaja (Suur) tänav neil aastatel finants- ja kaubanduskeskus: tänaval asus kaks pankka, üks kindlustuskontor ja vähemalt 50 ajalehtedes mainitud kaubandusettevõtet.

Võšgorodskaja oli ka haridus- ja kultuuriasutuste koondumispaik (kolm haridusasutust, kaks raamatukogu, nais-, spordi- ja ühiskondlikud organisatsioonid) ning massimeedia keskus (nelja ajalehe toimetused ja kontorid ja kaks trükikoda).



Foto 2. Suur tänav Narvas, 1921–1935, NLM F 385:9, Narva Muuseum SA (<https://www.muis.ee/et/museaalview/2466016>).

Peatänavana oli Võšgorodskaja tänav kaasatud ilmalikku ja kiriklikku pühadekultuuri (linna pidulikel üritustel osalejate pidulikud rongkäigud ja ristikäik õigeusu pühade tähistamise ajal Päästja Muutmise katedraali koguduseliikmete poolt).

Tänav oli linnaelanike ja külaliste lemmikpaik jalutamiseks, vaba aja veetmiseks ja puhkamiseks (siin oli üks kino ning kolm hotelli-restorani).

Võšgorodskaja tänava staatus linna peatänavana tingis suurenenud tähelepanu selle heakorrastusele ja linnaelanike käitumisele, nõude järgida “euroopaliku”, “linnaliku”, mitte “eeslinna” käitumise norme.

Võšgorodskaja tänaval asuvate ettevõtete ja asutuste pakutavate teenuste valik oli lai: alates olmelistest, meditsiinilistest, juriidilistest ja hariduslikest teenustest kuni okultsete ja müstiliste teenusteni. Suhteliselt lühikese pikkusega Võšgorodskaja tänavat iseloomustas erinevate asutuste suur tihedus (vt lisa 2), ilmselt seetõttu oli see 1920. aastatel tiheda liiklusega koht.

Ratušnaja (Raekoja) platsi funktsionaalne tähendus

Raekoja plats mängis linna elus olulist rolli. Raekoja platsil asunud hooned (raekoda, börs) täitsid haldus-, vaba aja veetmise, kultuuri- ja haridusfunktsioone. Platsi peahoone oli raekoda, mis oli iseloomulikult topograafiliseks orientiiriks teiste linnaobjektide ja aadresside tuvastamisel 1920. aastate ajalehtedes (reklaamikuulutustes). Raekojal asuvat kella kasutasid linlased aja kontrollimiseks, kaupmehed avasid ja sulgesid selle järgi oma kaubandusettevõtteid.

Linnaelanikud ei tajunud raekoda 1920. aastatel mitte ainult kohana, kus linnaisad langetasid tähtsaid otsuseid, ja administratiivse hoonena, mida linlased külastasid regulaarselt erinevatel eesmärkidel (alates maksude maksmisest kuni valimistel, oksjonitel, koosolekutel jne osalemiseni), vaid ka ajaloolise, kultuurilise ja sümboolse väärtusega linna vaatamisväärsusena. Narvat käsitlevates teatmeteostes ja ajaloolistes ülevaadetes kuulus raekoda alati vaatamisväärsuste nimekirja¹⁷ ning oli üks ajaloo- ja kultuuriobjekte, mida turistid traditsiooniliselt külastasid.¹⁸

Raekoja plats toimis linna transpordi- ja kommunikatsioonide sõlmpunktina. See oli kaasatud linna pidulikku kultuuri: tänavakontsertide ja filmilinastuste paigana, skautide ja tuletõrje tseremoniaalsete rivistamiste, pidulikes rongkäikudes osalejate kogunemiste ning linna rongkäikude läbimise või lõpetamise kohana (vt lisa 2).

Petrovskaja (Peetri) platsi funktsionaalne tähendus

Erinevalt Raekoja platsist oli Peetri plats 1920. aastatel peamiselt kaubandusliku tähendusega: seal asusid mitmesugused kaubandusettevõtted, toimusid igapäevane turg (v.a pühapäeviti) ja neli korda aastas kahepäevased hooajalised laadad. Peetri platsil ei olnud kultuuri- ja haridusasutusi, kuid seal oli suur hulk massitarbijatele suunatud vaba aja veetmise (joogi)asutusi.

Peetri plats toimis linna transpordisõlmena: siin olid esindatud kõik transpordiliigid (sh hobuveokid), asusid bussi-, takso- ja voorimeeste parklad ning autoteenindusjaamad. Suure külastatavusega kohana oli Peetri plats

teatud mõttes “ees” Raekoja platsist sidevahendite (telefoni) rajamise / paigaldamise osas.

Lõpuks kaasati Peetri plats arvukate linnapühade tänavapidustustesse, mille traditsioonid said alguse 1920. aastatel. Peetri platsist sai sõjaväeüksuste, tuletõrjeüksuste, omakaitseüksuste ja õpilaste regulaarsete pidulike paraadide peamine toimumispai (vt lisa 2). Märkimisväärne on see, et väljaku nime- tamiseks kasutati ajakirjanduses koos nimetusega *Petrovski turg* nimetust *Petrovski plats*.

Pole juhus, et 1920. aastatel olid ajakirjanikud arvanud Peetri platsi kesk- sete kohtade hulka: sellele omistati mitu olulist funktsiooni – kaubandussuhete keskus, linna kommunikatsioonide keskus, vabaajakeskus ja linna piduliku elu keskus (vt tabel 3). Ilmselt olid need funktsioonid ühelt poolt ja Peetri platsi geograafiline lähedus Südalinna linnaosale teiselt poolt määravaks teguriks, et linnaelanikud 1920. aastatel tunnustasid seda keskse kohana.



Foto 3. Narva Peetri plats, 1910–1930, NLM F 374:1, Narva Muuseum SA (<https://www.muis.ee/et/museaalview/2472047>).

5. Kokkuvõte

Artiklis pakutakse välja lähenemine, kuidas rekonstrueerida linnaelanike ettekujutusi kesklinnast minevikus. Lähenemine hõlmab kesklinna järjestikust lokaliseerimist linnakaardil ja selle “geomeetria” määratlemist läbi meedia keele analüüsi ning kesksete kohtade funktsionaalsuse väljaselgitamist ajakirjanduse ja aadressiraamatute põhjal, mis annab kaudseid andmeid teatud kohtadele keske maine omistamise põhjustest ning paljastab kesklinnast ettekujutuste kujunemise mehhanismid lokaalses tekstis.

Artiklis pakutud lähenemist kesklinna määratlemisele mineviku lokaalses tekstis rakendati kesklinna lokaliseerimise ja “geometriseerimise” probleemide lahendamisel 1920. aastate Narvas – linnas, millele sai 20. sajandi keskel osaks olulise osa linnaruumi hävimine ning tõsised muutused elanikkonna koosseisus, mis lõhkus põlvkondade järjepidevuse ja põhjustas linnamälu katkemise.

1920. aastate venekeelsetest kohalikest ajalehtedest võetud kõikne valim võimaldas tuvastada tänavate ja väljakute võrgustiku, mida nimetatakse keskseteks (*Võšgorodskaja / Suur tänav, Kirotšnaja / Rahu tänav, Virskaja / Viru tänav, Rõtsarskaja / Rüütli tänav, Vesterval'skaja / Vestervalli tänav, Gornaja / Mäe tänav, Pavlovskaja / Tuleviku tänav, Potštamtskaja / Posti tänav, Ratušnaja ploštšad' / Raekoja plats ja Petrovskaja ploštšad' / Peetri plats*), määratleda linna peatänav (*Võšgorodskaja / Suur tänav*) ja piiritleda keslinna, mis väljus südalinna piiridest ja „vallutas“ osa Peetri eeslinna territooriumidest (*Potštamtskaja / Posti tänav, Pavlovskaja / Tuleviku tänav, Petrovskaja ploštšad' / Peetri plats ja Petrovski skver / Peetri skväär*).

Kolme keske koha (*Võšgorodskaja ulitsa / Suur tänav, Rathušnaja ploštšad' / Raekoja plats ja Petrovskaja ploštšad' / Peetri plats*) funktsionaalsuse väljaselgitamine võimaldas mõista kesklinna sisemist dünaamikat lokaalses tekstis ja selgitada, miks 1920. aastate ajakirjanduses kesklinna piirid laienevad (võrreldes linna ametliku haldusjaotuse kaardiga).

Lisa 1. Narva kesklinna tänavad 1920. aastate kohalikus ajakirjanduses: tänavanimed erinevatel ajaloolistel perioodidel

Vene impeerium (1905. a kaart)	Eesti Vabariik (1929. a kaart)	Eesti NSV	Eesti Vabariik (tänapäevased nimed)
Võšgorodskaja ulitsa	Suur tänav	J. Mahmastali tänav	Suur tänav
Rõtsarskaja ulitsa	Rüütli tänav	E. Vilde tänav	Rüütli tänav
Virskaja ulitsa	Viru tänav	Tuleviku tänav	Viru tänav
Pavlovskaja ulitsa	Tuleviku tänav		Tuleviku tänav
Vesterval'skaja ulitsa	Vestervalli tänav	Kommunaaride tänav	Vestervalli tänav
Gornaja ulitsa	Mäe tänav	L. Koidula tänav	Koidula tänav
Bol'shaja Revel'skaja ulitsa	Posti tänav / Potštamtsaja ulitsa	Töölispolgu tänav, Puškini tänav	Puškini tänav
Kirotšnaja ulitsa	Rahu tänav	—	—

Lisa 2. Linnaobjektid ja kesksete aadresside funktsioonid (unikaalsete objektide arv ja mainimiste arv 1920. aastate aadressiraamatutes¹⁹ ja ajakirjanduses)

Objektid / funktsioonid	Võšgorodskaja ulitsa / Suur tänav		Ratušnaia ploštšad' / Raekoja plats			Petrovskaja ploštšad' / Peetri plats			
	objektide/mainimiste arv...								
	NJ 1924	NJ 1929	aja- kirjan- duses	NJ 1924	NJ 1929	aja- kirjan- duses	NJ 1924	NJ 1929	aja- kirjan- duses
kaubandus	turg, laadad (vaekoda, veepaak)								
	liha- ja piimakauplused	5	2	5 (15) ²⁰	1		4	3	3 (31)
	pagari- ja kondiitritoodete kaubandus	4	4	4 (26)				3	3 (45)
	koloniaalkaupade ja vürtside kauplused	8	7	10 (131)			4	1	3 (41)
	alkohoolsete ja mittealkohoolsete jookide kauplused	2	2	4 (28)			3		4 (8)
	segakraami kauplused				1	1 (4)			
	tekstiilkauplused	3		3 (55)				2	3 (102)
	pudu-, moe- ja valmisriiete kauplused	8	7	6 (33)	1		2	3	2 (224)
	saapa ja nahakauplused		2	2 (172)			2	3	4 (151)
	raamatu-, kirjutusmaterjali ja paberi kauplused	6	4	7 (521)					2 (11)
	elektrikaupade ja kodumasinade kauplused	2	2	2 (54)			1		1 (4)
	riistvara kauplused	2					4	5	10 (210)
	mööblikauplused		1	1 (13)					1 (5)
	mänguasjakauplused			2 (3)					
	käsitööpoed			1 (11)					
	antiigipood			1 (2)					
spetsialiseeritud kauplused			1 (4)				2	2	4 (31)
muud	1		1 (2)				1		

linnaelanikkonna teenindus	töökod ja teenindusasutused	8	13	19 (122)					6	4	6 (18)
	meditsiiniteenused	10	11	14 (229)					1	3	2 (5)
	apteegid	1		1 (5)	1	2	1 (1)	2		1	2 (4)
	pangad, kindlustusteenused	2	3	3 (171)		2	1 (13)			1	1 (29)
	õigusteenused (advokaat, notar)	5	2	3 (9)						5	1 (1)
	konsulaarteenused	2									
	vaba aja teemajad	4	3	5 (47)				5		3	12 (155)
	veetmise kasino			1 (3)							
	kinod					1	1 (4) ²¹			1	1 (22) ²²
	matusteenused										1 (7)
	okultsed teenused (hiromandid, grafoloogid, ennustajad)			3 (34)							1 (7)
	turismiteenused			1 (2)							1 (2)
	võõrastemajad	3	2	3 (73)							
	turismiobjektid			1 (3)			1 (16)				
	paraadide ja tseremoniaalsete rivistamise koht						(7)				(66)
linna pidulikkultuur	kogunemiskoht pidulikuks rongkäiguks						(4)				(11)
	piduliku rongkäigu lõpetamise koht						(6)				(2)
	punkt piduliku rongkäigu marsruudil			(12)			(4)				(10)
	tänavakontserdi toimumiskoht						(25)				
	vabaõhukino						(4)				
	ristikäigu koht			(1)							

haridus ja kultuur	kursused	1		12 (56)						
	gümnaasiumid, koolid, internaatkoolid	2		3 (4)						
	raamatukogud				1			1 (6)		
	rahvusklubid ja ühiskondlikud organisatsioonid				1			2 (6)		
	ajalehtede toimetused ja trükikojad		4	4 (1165)						
linnavõim	ametühingud ja organisatsioonid	2			2			5 (7)		
	kirikud, katedraalid	1		1 (11)						
	linnavolikogu							1		
	linnavalitsus (osakonnad)				1		1	9 (25)		
	linnapea						1	1 (2)		
õiguskorra organid (politseijaoskond, politseipost)	kohus				1					
								1 (1)		(2)
								1 (6)		
								1 (1)		
										(2)
noorsõdurite kogunemiskoht	veovoormebed							(3)		(1)
	voormebed							4 (41)		(14)
	taksod (firmad, parklad)			1 (1)						(2)
	autod (parklad)			1 (1)						(4)
	bussid (parklad)									
ühendusvahendid	Punase Risti auto							1 (1)		
	autoteenindus (bensiin, õlid jne)								1	5 (16)
	postkast							1 (1)		
	telefoniside (telefoniautomaat / tänava "kõnepunkt" ja maa-alune telefonikaabel)							2 (3)		2 (6)
	ajalehekiosk							1 (1)		1 (1)
linnaelu orientiirid	häirekell							1 (5)		
	linnakell							1 (8)		
	termomeeter							1 (1)		

Kommentaariid

- ¹ Siin ja edaspidi tegid tõlke vene keelest eesti keelde artikli autorid.
- ² Kevin Lynch nimetas teid, piire, piirkondi, sõlme ja orientiire mis tahes linna kuvandi universaalseteks elementideks (Lynch 1960: 50–82).
- ³ Edaspidi kasutatakse tekstis järgmisi lühendeid: *Starõi Narvski listok* (= SNL), *Narvski listok* (= NL), *Bõloi Narvski listok* (= BNL).
- ⁴ Enamikul juhtudest oli üürniku ja üürileandja, müüja ja ostja vahendajaks ajalehe kontor.
- ⁵ Aastate 1923–1929 venekeelsetele perioodikaväljaannetele on üldiselt iseloomulik, et neis kasutatakse Narva tänavate nimesid Vene impeeriumi aegadest (neid mainitakse artiklis esimesena). Eesti Vabariigi ajal kinnitatud eestikeelseid tänavanimedid kasutati kohalikus venekeelses ajakirjanduses ebajärjekindlalt; vastavad nimed on antud teisena. Kuna Narva tänavaid võidi 20. sajandi jooksul mitu korda ümber nimetada, on lisas 1 toodud artiklis mainitud tänavate nimed, mis on erinevatel ajalooperioodidel kasutusel olnud. Tekstis on mainitud tänavanimedid, mis olid olulised venekeelsete ajalehtede jaoks aastatel 1923–1929.
- ⁶ “Ääretänavatel” võisid autod sõita kiirusega 15 km/h (vt Kontrol’ 1924).
- ⁷ Vrd: “Eks härrasmehi majaomanikke ei ole võimalik sundida oma rikutud maju remontima, kuid meie linnaisade kohus on sundida neid viima olukorda, kus nad ei ohustaks möödujate elu ega tekitaks neile häda” (R. 1924: 1–2).
- ⁸ Vt: “Tegelikult on võimatu *kesklinna* (siin ja meie poolt kaldkirjas esile tõstetud – O.B., J.N.) ja eriti peatänavale rajada mingisuguseid tehasepiirkondi, mis on ka tuleohutuse mõttes ebausaldusväärsed” (Nedopustimoje 1926).
- ⁹ Vrd: “Kesklinna tänavad on täiesti läbimatud. Asukas kõnnib mööda tänavat, otsib läbi-pääsu ja ei leia kohta; ta peab tahtmatult kõndima läbi kõrgete lumehangede, uppudes põlvini lumme. Suure vaevaga peavad vankridki mööda teed edasi liikuma” (Vjuga 1924).
- ¹⁰ Vrd: “Gornaja ja Kirotsšnaja tänav nurgal asustamata lagunenud maja juures on kõnniteele ja poolele sõiduteele kuhjatud palgid, mille tagajärjel on kahe nimetatud tänav ühel küljel jalakäijate läbipääs juba märkimisväärse vahemaa ulatuses suletud. Mööda Gornaja tänavat kaldatänavale suunduv publik on majaomaniku nii “laia haaret” nähes hämmingus, ja ekskursandid, keda juhivad kohaliku turismiselt-si esindajad, naeravad, imetledes *päris kesklinnas* valitsevat patriarhaalset korda. Puudu on vaid sellest, et vastasküljel asuva krundi omanik blokeeriks ka oma poole tänavast ja siis on jumalast päästetud Gornaja tänaval rahu ja vaikus” (Sklad 1928).
- ¹¹ Kuni 19. sajandi lõpuni ei olnud Narva linnaplaanidel üldse mingit rajoneerimist, linnaruumi haldusjaotus oli reguleerimata. Esimene kaart, millele on märgitud linnaosad, pärineb aastast 1893 (koostanud Heinrich Ebrock) (Kotšenovski 1991: 141). 1905. aastal koostas Heinrich Ebrock üksikasjalikuma *Narva linna ja selle ümbruse plaani*, mis jäi kehtima kuni 1929. aastani (1924. aastal kinnitas selle linnaplaani Eesti Vabariigi valitsus kehtivaks). 1929. aastal avaldati uus Narva linnaplaan, mis kajastas juba linnaosade ja tänavate eestikeelseid nimetusi (koostas linnamõõtja F. Kabanov).
- ¹² *Pavlovskaja ulitsa / Tuleviku tänav* ühendas linna haldusrajoone “G. Narva” (“Südalinn”) ja Petrovski forštadt / Peetri eeslinn; üks osa tänavast kuulus esimesena nimetatud linnaosa alla, suurem osa teise. 1929. aasta artiklis nimetatakse seda *keskseks tänavaks* (vt Sud’ba 1929).

- ¹³ Vrd: “Meie linna keskosas, Rõnotšnaja väljaku lähedal, asub nn Petrovski skväär. See skväär on Peetri eeslinna elanike ja möödujate lemmik puhkepaik” (Ju. 1925).
- ¹⁴ *Rajošnõi stih* – päevateemaline riimiline proosa, kasutati farssides, rahvadraamades.
- ¹⁵ Vrd: “Räägitakse, et *keskosas*, kus võimud sageli käivad, on üks kuulus maja, peatume seal. Omanikeks on seal vanatüdrukud, kaks eakamat õde, kes elavad uutmoodi ja mädandavad üürnikke nagu kärkseid. Korteriid haisevad ja on räpased (sead on ehk puhtamad), üürnikel on aastaringselt palju vaeva” (Žuk 1928a). Originaaltekst on kirjutatud riimilises proosas, rajošniku žanris: “Govorjat, *v tsentral’noi tšasti*, tam, gde tšasto hodjat vlasti, jest’ odin izvestnõi dom, ostanovimsja na njom. Tam hozjaikami devitsõ, dve otživšije sestritsõ, tšto živut na novõi lad, a žil’tsov kak muh gnojat. Po kvartiram von’, grjazištše (u svinei, požalui, tšištše), kvartirantam kruglõi god – s etim delom t’ma hlopot” (Žuk 1928a).
- ¹⁶ Vrd: “Kuskil *kesklinnas*, nurga taga, on üks hollandi maja. Seal arendatakse teadusi ja õpetatakse lapsi, aga nad – halb rahvas – teevad kõike vastupidi” (Žuk 1928b). See on sõnasõnaline tõlge, originaal on riimitud proosas: “Gde-to *v tsentre*, za uglom, jest’ odin gollandski dom. V njom nauki razvivajut i detišek obutšajut, a oni plohoi narod – vsjo berut naoborot” (Žuk 1928b).
- ¹⁷ Enamik 1920. aastate teatmikese ja ajaloolistes kirjeldustes on ära toodud järgmised Narva vaatamisväärsused: Hermannii loss, Jaanilinna kindlus, bastionid, raekoda, Päästja Muutmise katedraal, Nikolai kirik, Jaani kirik, Aleksandri kirik, Lavretsovi-nimeline linnamuuseum, Peetri loss, Narva kosk, Narva manufaktuurid, raudteesild, Pimeaed, Koidula puiestee (vt Narva 1921; Narva 1923; Volgin 1924; Narva 1924; Matto 1929).
- ¹⁸ Narva külalised (nii Eesti Vabariigi kõrged ametnikud, tähtsad välisdelegatsioonid kui ka tavalised turistid) külastasid 1920. aastatel tavaliselt raekoda, Hermannii lossi, Jaanilinna kindlust, linnamuuseumi, Peetri lossi, Narva manufaktuure, Narva koske, Päästja Muutmise katedraali (vt Priezd 1923; Priezd 1925; Finskoje 1927; Priezd 1928a; Priezd 1928b; Priezd 1928c; Švedskie 1928; Finskie 1929a; Predstaviteli 1929; Finskie 1929b; Ekskursija 1929).
- ¹⁹ Tabelis kasutatud lühendid: NJ 1924 = Narva 1923. Narva juht. 1924 a. Narva: OÜ “Narva Kirjastusühisuse” trükk; NJ 1929 = Narva 1930. *Narva tööstus-kaubanduse juht*. 1929. Narva: A. G. Grigorjevi pär. trükk.
- ²⁰ Esimene number veerus tähistab 1920. aastate venekeelses ajakirjanduses mainitud erinevate objektide arvu; nende objektide / mainimiste arv on märgitud sulgudes.
- ²¹ Sulgudes on toodud artiklite arv, milles oli märgitud kino aadress. Kinokuulutusi avaldati ajalehtedes muidugi palju sagedamini, kuid need ei sisaldanud teavet kino aadressi kohta.
- ²² Vt ülaltoodud märkust.

Lühendid

BNL – Bõloi Narvski listok

NL – Narvski listok

SNL – Starõi Narvski listok

Kirjandus

23 i 24 fevralja 1928 = 23 i 24 fevralia v Narve. – *NL* 17, 28.02.1928, lk 1.

Aleksejevski & Žerdeva *et al.* 2008 = Alekseevskii, Mikhail & Zherdeva, Alina & Lur'ie, Mikhail & Sen'kina, Anna 2008. Materialy k slovariu lokal'nogo teksta Mogilieva-Podol'skogo. – *Antropologicheskii forum* 8, lk 419–442 (http://anthropologie.kunstkamera.ru/files/pdf/008/08_12_alekseevsky_et_al_k.pdf – 26.05.2024).

Aleksejevski & Lurie *et al.* 2009 = Alekseevskii, Mikhail & Lur'ie, Mikhail & Sen'kina, Anna. Legenda o pamiatnike Gogoliu v Mogiliev-Podol'skom: opyt kommentirovaniia k fragmentu lokal'nogo teksta. – *Antropologicheskii forum* 11, lk 275–312 (https://anthropologie.kunstkamera.ru/files/pdf/011/11_06_alekseevsky_lurie_senkina.pdf – 13.03.2025).

Aleksejevski & Ahmetova *et al.* 2010 = Alekseevskii, Mikhail & Akhmetova, Maria & Lur'ie, Mikhail. Issledovania goroda. – *Antropologicheskii forum* 12, lk 16–25 (http://anthropologie.kunstkamera.ru/files/pdf/012/12_forum.pdf – 13.03.2025).

Burdakova & Nõmm 2017 = Burdakova, Olga & Nymm, Elena. Iz opyta sostavleniia sloarei lokal'nogo teksta gorodov postsovetetskogo kul'turnogo prostranstva. – *Al'manakh severo-evropeiskikh i baltiiskikh issledovaniia / Nordic and Baltic Studies Review* 2, lk 116–138 (DOI: 10.15393/j103.art.2017.750).

Burdakova & Nõmm 2019 = Burdakova, Olga & Nymm, Elena. Narvskie “svadebnyie dostoprimechatel'nosti” kak komponenty lokal'nogo teksta – *Al'manakh severo-evropeiskikh i baltiiskikh issledovaniia / Nordic and Baltic Studies Review* 4, lk 64–95 (DOI: 10.15393/j103.art.2019.1341).

Ekskursija 1929 = Ekskursiia germanskikh studentov. – *SNL* 75 (552), 11.07.1929, lk 3.

Finskie 1929a = Finskie ekskursanty-uchashchiesia. – *SNL* 60 (537), 4.06.1929, lk 3.

Finskie 1929b = Finskie ekskursanty. – *SNL* 64 (541), 13.06.1929, lk 2.

Finskoje 1927 = Finskoe dukhovenstvo v Narve. – *SNL* 76 (257), 7.07.1927, lk 2.

Issakov, Sergei 2001. Periodicheskaia pechat'. – *Russkoe natsional'noe men'shinstvo v Estonskoi Respublike (1918–1940)*. Pod red. prof. S. G. Isakova. Tartu, Sankt-Peterburg: Kripta, lk 234–272.

Jazvilo 1924. Sorvalos'. – *BNL* 2, 8.03.1924, lk 3.

Ju. 1925. Zapushchennyi skver. – *BNL* 64 (170), 18.06.1925, lk 1.

Kleštš 1925 = Kleshch. Bezbozhniki! – *SNL* 41, 22.12.1925, lk 3.

Kontrol' 1924 = Kontrol' nad skorost'iu ezdy. – *SNL* 67 (248), 14.06.1927, lk. 2.

Kotšenovski 1991 = Kochenovskii, Oleg 1991. *Narva. gradostroitel'noe razvitie i arkhitektura*. Tallinn: Valgus.

Lahing 1925 = Lahing sõdurite ja eraisikute vahel. – *Põhja Kodu* 142, 19.12.1925, lk 1.

Lynch, Kevin 1960. *The Image of the City*. Cambridge, Massachusetts & London: The M.I.T. Press.

Matthews, Michael Hugh 1984. Environmental Cognition of Young Children: Images of Journey to School and Home Area. – *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 9 (1), lk 89–105 (DOI: 10.2307/621869).

Matto, Gustav 1929. *Turist Narvas*. Narva: M. N. Minis'e trükk.

Milgram, Stanley 2010. *The individual in social world. Essays and Experiments*. London: Pinter & Martin Ltd.

Narva 1921 = *Narva juht. Kõik Narva*. Narva: Põhja Kodu.

Narva 1923 = *Narva juht. 1924 a.* Kokkuseadnud R. Astrem. Narva: Narva Kirjastusühisus.

Narva 1924 = *Narva laulupeo juht 1924*. Narva: Narva laulupeo toimkond.

Narva 1930 = *Narva tööstus-kaubanduse juht. 1929*. Kokkuseadnud ja väljaandnud A. Lall Narva: A. Lall.

Nedopustimoje 1926 = Nedopustimoie javlenie. – *SNL* 97 (141), 31.08.1926, lk 2.

Nekljudov 2013a = Nekliudov, Sergei 2013a. Postfol'klor. Kurs: Vvedenie v teoreticheskuu fol'kloristiku. – *PostNauka* (<http://postnauka.ru/video/9435> – 13.03.2025).

Nekljudov 2013b = Nekliudov, Sergei 2013b. Postfol'klor v gorodskikh traditsiiakh XX veka. – *PostNauka* (<http://postnauka.ru/lectures/24463> – 13.03.2025).

Obštšeje 1927 = Obshchee sobranie chlenov Narvskogo obshsestva pokrovitel'stva zhivotnym. – *SNL* 61 (242), 26.05.1927, lk 3.

Ograbili 1928 = Ograbili vitrinu na Vyshgorodskoi ul. – *SNL* 107 (438), 25.09.1928, lk 3.

Pocock, Douglas Charles David 1976. Some Characteristics of Mental Maps: an Empirical Study. – *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 1 (4), lk 493–512 (DOI: 10.2307/621905).

Polivka 1927 = Polivka ulits. – *SNL* 83 (264), 23.07.1927, lk 2.

Posulõ 1929 = Posuly po blagoustroistvu goroda. – *SNL* 15 (492), 5.02.1929, lk 2.

Predstaviteli 1929 = Predstaviteli finskoi samozashsity v Narve. – *SNL* 60 (537), 4.06.1929, lk 3.

Priezd 1923 = Priezd v Narvu inostrannykh zhurnalistov. – *NL* 25, 7.07.1923, lk 1.

Priezd 1925 = Priezd glavy gosudarstva v Narvu. – *NL* 87 (193), 22.08.1925, lk 1.

Priezd 1928a = Priezd glavnokomanduiushsego Finskoi armiei. – *SNL* 120 (451), 25.10.1928, lk 2.

Priezd 1928b = Priezd inostrannykh zhurnalistov. – *SNL* 70 (401), 30.06.1928, lk 2.

Priezd 1928c = Priezd shvedskikh ekskursantov. – *SNL* 63 (394), 14.06.1928, lk 2.

R. 1924. Opasnyie doma. – *BNL* 21, 29.04.1924, lk 1–2.

Retšnoi 1924 = Rechnoi, V. Zabytyi ugolok. – *BNL* 27, 15.05.1924, lk 3–4.

Sklad 1928 = Sklad breven poseredine ulitsy. – *SNL* 57 (388), 31.08.1928, lk 2.

Smolokurov, A. 2000. Narodonaselenie Narvy. Demograficheskii obzor istorii goroda. – *Sbornik Narvskogo muzeia*. Narva, lk 15–65.

Sud'ba 1929 = Sud'ba odnoi tsentral'noi ulitsy. – *SNL* 66 (543), 18.06.1929, lk 2.

Švedskie 1928 = Shvedskie turisty-esperantisty. – *SNL* 92 (423), 21.08.1928, lk 3.

Zoil 1924. Kto domishkom s dvorom. – *BNL* 13, 5.04.1924, lk 4

Žuk 1928a = Zhuk. Zloby dnia. – *SNL* 135 (466), 29.11.1928, lk 3.

Žuk 1928b = Zhuk. Son obyvatelia. – *SNL* 46 (377), 1.05.1928, lk 3.

Torgovo-promōshlennōi 1928 = Torgovo-promyshlennyi obzor. – *NL* 12, 11.2.1928, lk 2.

Vjuga 1924 = Viuga i metel'. – *SNL* 20 (35), 20.02.1924, lk 1.

Volgin, Vasilii 1924. Istoricheskii ocherk gor. Narvy. – *BNL* 40, 21.06.1924, lk 3–4.

Vōbor 1928 = Vybor doma dlia ministerstva zemledelia. – *SNL* 88 (419), 11.08.1928, lk 2.

Summary

The problem of determining the city center in a local text

(based on the Russian-language newspapers of Narva in the 1920s)

Olga Burdakova

Associate Professor of Russian Language
Narva College of the University of Tartu
Olga.Burdakova@ut.ee

Jelena Nõmm

Lecturer in Russian Culture
Narva College of the University of Tartu
Jelena.Nomm@ut.ee

Keywords: concept of city center, place reputation, urban anthropology, local text, Narva periodicals, Narva history

The article is the first in a series of three articles devoted to the problem of defining the city centre in the local text of Narva (the first half of the 20th century). It proposes an original approach to the reconstruction of inhabitants' perceptions of the city centre expressed in newspaper publications of that time.

The approach implies the sequential solution of the following tasks: localisation of the city centre, geometrization of the city centre, identification of the functionality of the city's central places and establishment of the connection between the 'geometry' of the centre and its functional content. The approach presented in the article is implemented to reconstruct the perceptions of Russian-speaking Narva residents of the 1920s about the centre of Narva. The sources of the reconstruction were six Russian-language

newspapers published in Narva in 1923–1929. The analysis of the newspaper texts of the 1920s allowed identification of the range of streets and squares called central in the newspapers (*Vyshgorodskaja / Suur street*, *Kirochnaja / Rahu street*, *Virskaja / Viru street*, *Rytsarskaja / Rüütli street*, *Westervalskaja / Vestervalli street*, *Gornaia / Mäe street*, *Pavlovskaja / Tuleviku street*, *Pochtamtskaja / Posti street*, *Ratushnaia / Raekoja square* and *Petrovskaja / Peetri square*), and outlining the boundaries of the city centre, which generally coincided with the *Südalinn* district.

However, as the analysis of the language of different newspaper article genres has shown, in the 1920s the central places in the newspapers included some places that went beyond the boundaries of the *Südalinn* district and belonged to the neighbouring Petrovsky forestadt; in particular, *Petrovskaja / Peetri square*. A comparison of the functionality of three central places – *Vyshgorodskaja street*, *Ratushnaia square*, which belonged to the *Südalinn* district, and *Petrovskaya square* (as part of the Petrovsky forestadt) – allowed us to identify the reasons for the expansion of inhabitants' perceptions of the centre and the inclusion of *Petrovskaya square* in the notion of the city centre in the 1920s. The second article of this series will be devoted to the functionality and image of *Vyshgorodskaja street* as the main street of Narva in the 1920s; the third article of the series will consider two competing central squares – *Ratushnaia square* and *Petrovskaja square*, their significance in the life of the townspeople and the reputation of the places.

Olga Burdakova (PhD) on Tartu Ülikooli Narva kolledži vene keele kaasprofessor, võõrkeelte osakonna juhataja, üle 80 teaduspublikatsiooni autor. Tema uurimisvaldkonnad on linnaantropoloogia, korpuslingvistika, vene keele grammatika, vene keele kui võõrkeele ja vene keele kui emakeele õpetamise meetoodika.

Olga Burdakova (PhD) is Associate Professor of Russian Language at Narva College of the University of Tartu, Head of the Department of Foreign Languages, author of more than 80 research publications. Her research interests include urban anthropology, corpus linguistics, Russian grammar, Russian as a foreign language and methodology of teaching Russian as a mother tongue.

Olga.Burdakova@ut.ee

Jelena Nõmm (PhD) on Tartu Ülikooli Narva kolledži vene kultuuri lektor, üle 80 teaduspublikatsiooni autor. Tema uurimisvaldkondade hulka kuuluvad linnaantropoloogia ja Narva lokaalne tekst, korpuslingvistika, vene-eesti kultuurisuhted, 19. sajandi teise poole vene kirjandus ja kultuur, kultuuridevaheline kommunikatsioon ja mitmekultuuriline haridus.

Jelena Nõmm (PhD) is Lecturer in Russian Culture at the Narva College of the University of Tartu and the author of over 80 scholarly publications. Among her research areas are urban anthropology and the local text of Narva, corpus linguistics, Russian-Estonian cultural relations, Russian literature and culture of the second half of the 19th century, intercultural communication and multicultural education.

Jelena.Nomm@ut.ee